

I SKYRIUS

Fermeris Džonsas, Sendvario savininkas, užrakinio nakčiai vištides, bet langelius užšauti pamiršo — mat buvo gerokai įkaušęs. Švyruodamas į šalis žibintu, jis nusvirduliavo per kiemą, nuspyrė prie durų aulinius, priemenėje iš statinės prisileido dar vieną bokalą alaus ir griuvo į lovą, kur jau senokai knarkė jo pati.

Vos šviesa miegamojo lange užgeso, sukruto subruzdavo visas ūkis. Mat dieną buvo pasklidusi žinia, jog senasis Majoras, vidutinių baltųjų veislės kuily, prizų laimėtojas, naktį susapnavęs keistą sapną ir norįs papasakoti jį visiems gyvuliams. Buvo nutarta susirinkti didžiajame kluone, kai tik fermeris Džonsas liausis slankiojęs aplink trobesius. Senąjį Majorą

(šitaip jį vadino gyvuliai, nors parodose jis būdavo eksponuojamas Vilingdono Gražuolio vardu) visi didžiai gerbė, todėl nedvejodami sutiko paaukoti valandą miego, idant išklaustyti, ką svarbaus jis turi jiems pasakyti.

Majoras jau buvo patogiai įsikuitęs į šiaudus ant neaukštos pakylės tame didžiojo kluono gale, kur po virdimi kabėjo žibintas. Kad ir nusipenėjęs, dvylikos metų Majoras buvo dar gana išvaizdus meitėlis, pažiūrėti išmintingas ir geraširdis, nors jo iltys taip ir buvo likusios nenužnybtos. Netrukus pradėjo rinktis ir kiti gyvuliai, kiekvienas dairydamasis patogesnės vietos. Pirmieji atėjo trys šunys — Cilė, Džesė ir Pinčeris, paskui juos — kiaulės, kurios nieko nelaukdamos suvirto ant šiaudų prie pat pakylės. Vištos sutūpė ant palangių, balandžiai — ant grebėstų, avys ir karvės sugulė už kiaulių ir ėmė žiaumoti gromulį. Abu sunkieji arkliai, Dobilas ir Kamanė, įžengė į kluoną drauge, kuo atsargiausiai dėliodami plačias gauruotas kanopas, kad ginkdie nenutrėkštų kokio šiauduose įsikniausio gyvio. Kamanė buvo stambi, gero būdo, gyvenimą beįpusėjanti kumelė, taip ir neatgavusi grakštumo po ketvirto kumeliuko. Dobilas, didžiulis, kone dviejų metrų ūgio eržilas, jėgos turėjo tiek, kiek du paprasti arkliai sudėjus. Balta juosta iš-

ilgai nosies teikė jo išraiškai kvailumo; tiesą sakant, Dobilas ir nebuvo proto galiūnas, tačiau visi jį gerbė už būdo pastovumą ir nepaprastą pajėgumą. Paskui arklius atsekė balta ožka Murielė ir asilas Benjaminas. Iš visų fermos gyvūnų Benjaminas buvo ne tik seniausias, bet ir bjauriausio charakterio. Kalbėjo jis mažai, o jeigu jau prasižiodavo, tai nebent norėdamas mestelti kokią cinišką frazę, — pavyzdžiui, kad Dievas jam davęs uodegą musėms vaikyti, bet kur kas mieliau būtų gyventi ir be uodegos, ir be musių. Iš visų fermos gyventojų jis vienintelis niekada nesijuokdavo. Paklaustas kodėl, atšaudavo nematęs iš ko juoktis. Tačiau jis buvo labai prisirišęs prie Dobilo, nors ir stengėsi to neparodyti; sekmadienius juodu paprastai praleisdavo drauge pievelėje už sodo, rupšnodami žolę ir ištisas valandas nepratardami vienas kitam nė žodžio.

Arkliams sugulus ant žemės, į kluoną vorele įkrypavo pasimetėliai ančiukai ir pypsėdami suskato ieškoti saugios vietos, kur niekas jų nesutryptų. Kamanė surietė galingą priekinę koją, ančiukai sutūpė už jos tarsi už sienos ir bemat sumigo. Dar po akimirkos, triaukšdama gabalėlį cukraus, grakščiai įrisnojo Molė, kvaila ir graži balta kumelė, kurią fermeris Džonsas kinkydavo į dviratį vežimą. Ji įsitaisė pačiame prie-

šakyje ir ėmė kresčioti savo baltus karčius, kad visi pastebėtų į juos įpintus raudonus kaspinus. Paskutinė atėjo katė, ilgai rinkosi šilčiausią vietą ir galiausiai įsispraudė tarp Dobilo ir Kamanės; ten ji patenkinta ir pramurkė visą Majoro kalbą, nė nesistengdama išgirsti bent žodelį.

Dabar jau buvo susirinkę visi, trūko tik Mozės, prijaukinto juodvarnio, snaudžiančio ant karties anapus galinių durų. Matydamas gyvulius patogiai įsitaisiusius ir dėmesingai laukiančius, Majoras atsikrenkštė ir prabilo:

— Draugai! Kaip jūs jau žinote, praėjusią naktį aš sapnavau keistą sapną. Bet apie tai kiek vėliau. Iš pradžių norėčiau pakalbėti apie kitką. Jaučiu, draugai, jog mano dienos jau suskaičiuotos, tad privalau prieš mirtį perduoti jums sukauptą išmintį. Aš nugyvenau ilgą amžių, turėjau nemažai laiko pamąstyti, kai gulėdavau vienas garde, ir, manyčiau, neapsiriksiu sakydamas, kad suprantu gyvenimo šioje žemėje prasmę, žinau, ko trokšta šių dienų gyvulys. Štai apie tai ir norėčiau su jumis pakalbėti.

— Taigi, draugai, koks gi tas mūsų gyvenimas? Neslėpsime: varganas, sunkus ir trumpas. Mes ateiname į pasaulį, kuriame esti gauname tik tiek, kiek reikia mūsų gyvybei palaikyti, ir nė kruopelytės dau-

giau, o tie iš mūsų, kurie pajėgia dirbti, spaudžiami prie darbo tol, kol išsenka paskutinės jėgos; tą akimirką, kai nustojame duoti naudą, mus kuo žiauriausiai paskerdžia. Joks Anglijos gyvulys, sulaukęs metų amžiaus, jau nebežino, kas yra laimė ar laisvalaikis. Joks gyvulys Anglijoje nėra laisvas. Jo gyvenimas — vien skurdas ir vergovė; visi tai žinome.

— Bet gal taip gamtos sutvarkyta? Galgi mūsų žemė tokia skurdi, kad neįstengia pasotinti visų, kuriuos nešioja? Ne, draugai, tūkstantį kartų ne! Anglijos klimatas geras, dirvos derlingos — galėtų su kaupu aprūpinti maistu kur kas daugiau burnų, negu dabar čia gyvena. Vien mūsų fermoje puikiausiai pramistų tuzinas arklių, dvidešimt karvių, šimtas avių — ir be jokio vargo, be pažeminimų, — mums tai sunku net įsivaizduoti. Tad kodėl gi mes skurstame? Todėl, kad bemaž visus mūsų darbo vaisius pasiglemžia žmonės. Tai ir yra, draugai, visų mūsų vargų priežastis. Ji nusakoma vienu vieninteliu žodžiu — Žmogus. Žmogus yra didžiausias mūsų priešas. Nebūtų Žmogaus, ir visiems laikams išnyktų alkis ir pervargis.

— Žmogus yra vienintelis padaras, kuris tik vartoja, o nieko negamina. Nei jis duoda pieno, nei deda kiaušinius, jis per silpnas traukti plūgą, per lėtas gaudyti triušius. Bet vis dėlto jis valdo visa, kas gyva. Jis

verčia mus dirbti, atkiša menką kąsnelį, kad nedvėstume badu, kitką pasiima sau. Mūsų prakaitu jis aria žemę, mūsų mėšlu ją tręšia, o ar bent vienas iš mūsų turi ką nors daugiau negu nuosavą kailį. Kiek tūkstančių litrų davėte šiomet jūs, čia susirinkusios karvės? Kur dingo tas pienas, skirtas rubuiliams veršeliams auginti? Jo neliko nė lašo — visas nugurgėjo mūsų priešų gerklėmis. O jūs, vištos, kiek šiomet sudėjote kiaušinių ir kiek iš jų prasikalė viščiukų? Visi kiti atsidūrė turguje, kur Džonsas su savo parankiniais iškeitė juos į pinigus. Kur, Kamane, keturi tavo atsivesti kumeliukai, turėję džiuginti ir užvaduoti tave senatvėje? Visi jie buvo parduoti, vos sulaukę vienerių metų, — tu niekuomet jų nebematysi. Keturiskart vaikavaisi, kasdieną plušai laukuose — o ką esi už tai gavusi, išskyrus menką pašarą bei gardą?

— Ir netgi tokį varganą gyvenimą mums neleidiama natūraliai užbaigti. Pats aš nesiskundžiu, nes esu vienas iš laimingųjų. Man dvylika metų, aš paleidau į pasaulį daugiau kaip keturis šimtus vaikų. Toks turėtų būti kiekvienos kiaulės gyvenimas. Bet anksčiau ar vėliau mūsų visų laukia aštrus peilis. Peniukšliai, gulintys čia priešais, neprabėgs nė metai ir visi jūs žviagdami sudėsite galvas ant kaladės. To siaubo neišvengs niekas — nei karvės, nei kiaulės, nei vištos,

nei avys. Ne geresnė dalia laukia netgi arklių ir šunų. Tave, Dobile, kai tik pails tavo raumenys, Džonsas parduos kailialupiui, kuris perpjaus tau gerklę ir išvirs tavo mėšą skalikams. O šunims, kai jie susensta ir pameta dantis, Džonsas pariša po kaklu akmenį ir nuskandina juos kūdroje.

— Argi dabar neaišku, draugai, kad visų mūsų gyvenimo blogybių šaltinis yra Žmogaus tironija? Nusikračius Žmogaus, mūsų darbo vaisiai atitektų mums. Vos ne akimoju mes taptume turtingi ir laisvi. Ką daryti? — paklausite jūs. Nagi dieną ir naktį atsidėjus rengtis kovai su žmonių valdžia! Mano priesakas jums: Sukilimas! Negaliu pasakyti, kada mes sukilsime — gal po savaitės, gal po šimto metų, — bet tvirtai žinau — kaip žinau, kad guliu štai ant šitų šiaudų, — anksčiau ar vėliau teisybė nugalės! Įsidėkite tai į galvas, draugai, visam gyvenimui, nors ir ne kažin kiek jo belikę. O svarbiausia, perduokite šį mano priesaką tiems, kurie ateis po jūsų, kad ateities kartos pergalingai baigtų mūsų pradėtą žygį!

— Ir atminkite, draugai, jūsų pasiryžimas turi būti tvirtas. Nesileiskite išmušami iš vėžių. Netikėkite, kai jums sakys, kad Žmogų ir gyvulius sieja bendri interesai, kad vienu gerovė yra kitų gerovė. Tai melas. Žmogui nerūpi niekieno kito, tik savo paties nauda.

O mes, gyvuliai, būkim kaip niekad vieningi, kaip niekad susitelkę savo kovoje. Visi žmonės mums yra priešai. Visi gyvuliai — draugai.

Tą akimirką kluone kilo didžiulis šurmulyš. Mat keturios stambios žiurkės išlindo iš savo urvų ir sutūpė pasiklausyti Majoro kalbos. Jas kaipmat pastebėjo šunys, ir tik žaibu nėrusios atgal į landas jos spėjo išnešti sveikus kailiukus. Majoras kilstelėjo koją, prašydamas tylos.

— Draugai, — tarė jis, — šį klausimą reikia išsiaiškinti. Ar tokie laukiniai padarai, kaip žiurkės ir triušiai, yra mūsų bičiuliai ar priešai? Matyt, teks balsuoti. Siūlau susirinkimui pasvarstyti: ar žiurkės yra draugai?

Balsuota buvo nesvarsčius, ir dauguma pripažino žiurkes draugais. Prieš buvo tik keturi balsai — trijų šunų ir katės, kuri, kaip vėliau paaiškėjo, balsavo tiek už, tiek prieš. Majoras kalbėjo toliau:

— Tai bemaž viskas, ką norėjau jums pasakyti. Dar sykį pakartosiu: jūsų pareiga — nepaliaujamai priešintis Žmogui ir visoms jo išmonėms. Kas vaikšto dviem kojom — tas priešas. Kas vaikšto keturiom arba turi sparnus — tas draugas. Ir dar: saugokimės, kad, kovodami su Žmogumi, nepasidarytume į jį panašūs. Netgi įveikę, neperimkime jo ydų. Joks gyvulys niekuomet neturi gyventi troboje, miegoti lovoje, vil-

kėti drabužių, gerti alkoholinių gėrimų, rūkyti, liesti pinigų, prekiauti. Visi Žmogaus įpročiai yra blogi įpročiai. Ir, svarbiau už viską, joks gyvulys neturi teisės išnaudoti savo artimo. Silpni ar stiprūs, protingi ar kvaili, — visi mes esame broliai. Niekas neturi teisės nužudyti kito gyvulio. Visi gyvuliai yra lygūs.

— O dabar, draugai, apie praėjusios nakties sapną. Būtų sunku atpasakoti jį visą. Jis buvo apie tai, kaip atrodys žemė, kai išnyks Žmogus. Tačiau svarbu kitkas: sapnas prikėlė iš užmaršties vieną dalyką. Prieš daugelį metų, kai dar buvau paršelis, mano motina ir kitos kiaulės mėgo niūniuoti vieną seną dainą, nors teprisiminė jos melodiją ir pirmuosius keturis žodžius. Vaikystėje ir aš mokėjau tą melodiją, bet ji jau seniai buvo išgaravusi man iš galvos. Tačiau praeitą naktį ji sugrižo per sapną. O svarbiausia, sugrižo ir tos senovinės dainos žodžiai, kurie buvo išnykę iš gyvulių atminties. Aš sudainuosiu jums tą dainą, draugai. Esu jau senas, mano balsas kintelėjęs, todėl, išmokę melodiją, patys sudainuosite geriau. Daina vadinasi „Anglų žvėrys“.

Senasis Majoras atsikrenkštė ir uždainavo. Teisybė, balsas buvo kimus, tačiau jis dainavo gana neblogai, ir melodija buvo jaudinanti, šiek tiek panaši į „Klementinos“, šiek tiek į „Kukaračios“.

*Anglų žvėrys, airių žvėrys,
Gyvuliai visų šalių,
Jums pranešti džiugią žinią
Apie ateitį galiu.*

*Naujas rytas jau ateina,
Kai Žmogus Tironas kris.
Anglijos laukus derlingus
Laisvas užvaldys žvėris.*

*Vielos nebevers mums nosių,
O pakinktai nugarų,
Surūdys pentinai, žąslai
Ir buitį senų dvarų.*

*Turtų turtai nesapnuoti,
Miežiai, avižos, kviečiai,
Šienas, dobilai ir pupos
Mums vieniems byrės apščiai.*

*Anglijos laukai sužydi,
Vandens tampa skaidresni,
Iš rytų padvelkia vėjas,
Mes prabundame laisvi.*

*Vardan tos dienos privalom
Triūst nebūgdami mirties,
Kiaulės, žąsys, kalakutai —
Kalviai savo ateities.*

*Anglų žvėrys, airių žvėrys,
Gyvuliai visų kraštų!
Apie ateitį džiaugsmingą
Neškim gandą šį kartu!**

Klausantis šios dainos susirinkusius pagavo neapsakomas įkarštis. Nespėjus Majorui nė baigti, gyvuliai ėmė jam pritarti. Netgi kvailiausiems jau buvo įstrigusi melodija ir kai kurios eilutės, o protingieji — tokie, kaip kiaulės ir šunys — iš pat karto įsiminė kiekvieną žodį. Po kelių pabandymų ūkį sudrebino tranki sutartinė. Kas baubė, kas ambrijo, kas bliovė, kas žvengė, kas kvarkė it varlė. Daina visiems taip patiko, kad buvo sudainuota penkis kartus iš eilės ir būtų skambėjusi kiaurą naktį, jei niekas nebūtų sukliudęs.

Deja, triukšmas pažadino fermerį Džonsą, kuris šoko iš lovos, manydamas, kad į kiemą atslūkinno lapė. Čiupęs šautuvą, visuomet stovintį kambario

* Čia ir kitur eiliuotą tekstą vertė Rolandas Rastauskas.

kampe, jis paleido į tamsą šešto numerio užtaisą. Šr-
tai susmigo į kluono sieną, ir dainavimas akimirksniu
nutrūko. Visi išlakstė į savo vietas — paukščiai sutū-
pė ant laktų, gyvuliai įsikuitė į šiaudus, — ir netrukus
ūkis sumigo.